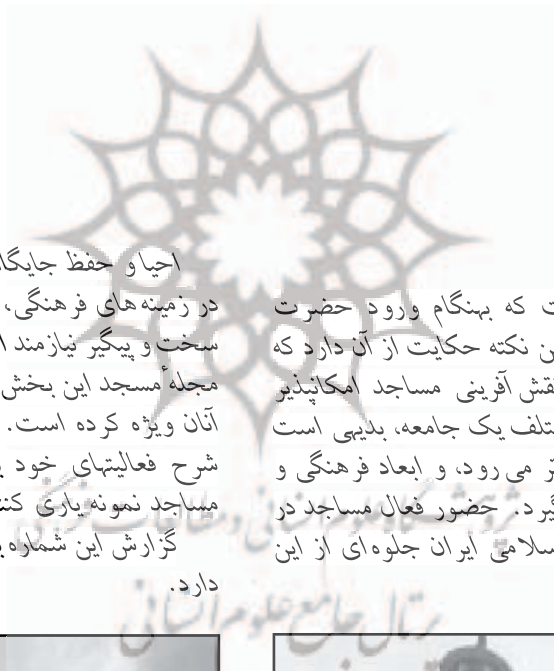

مسجد شفا، تهران

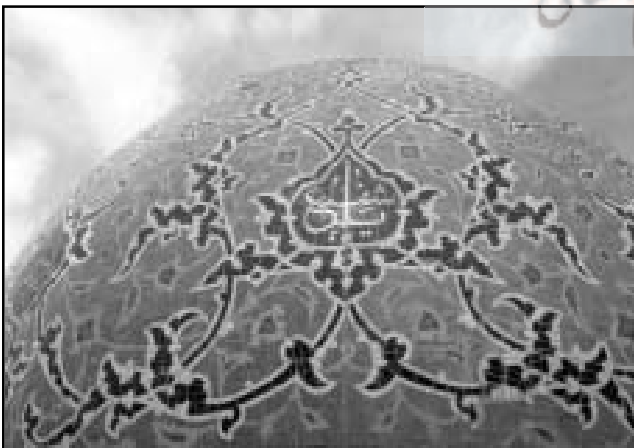
سید احمد فرحناک فر

اشاره

احیاء و حفظ جایگاه مسجد در جهانی که با دگرگونیهای شتابان در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی روبرو است، به تلاشی سخت و پیگیر نیازمند است. در راستای گزارش فعالیت‌های مساجد، مجله مسجد این بخش را به معرفی مساجد نمونه و شرح عملکرد آنان ویژه کرده است. امیدواریم مساجد سراسر ایران با ارسال شرح فعالیت‌های خود برای مجله، ما را در شناسایی و معرفی مساجد نمونه یاری کنند. گزارش این شماره به شرح عملکرد مسجد شفا، تهران اختصاص دارد.

مسجد، نخستین نهادی است که بهنگام ورود حضرت پیامبر (ص) به مدینه شکل گرفت. این نکته حکایت از آن دارد که شکل‌گیری جامعه اسلامی بدون نقش‌آفرینی مساجد امکان‌پذیر نبوده است. با توجه به شؤونات مختلف یک جامعه، بدیهی است که کارکرد مسجد از امور عادی فراتر می‌رود، و ابعاد فرهنگی و اجتماعی و سیاسی را نیز در بر می‌گیرد. حضور فعال مساجد در دوران گسترش و پیروزی انقلاب اسلامی ایران جلوه‌ای از این حقیقت است.

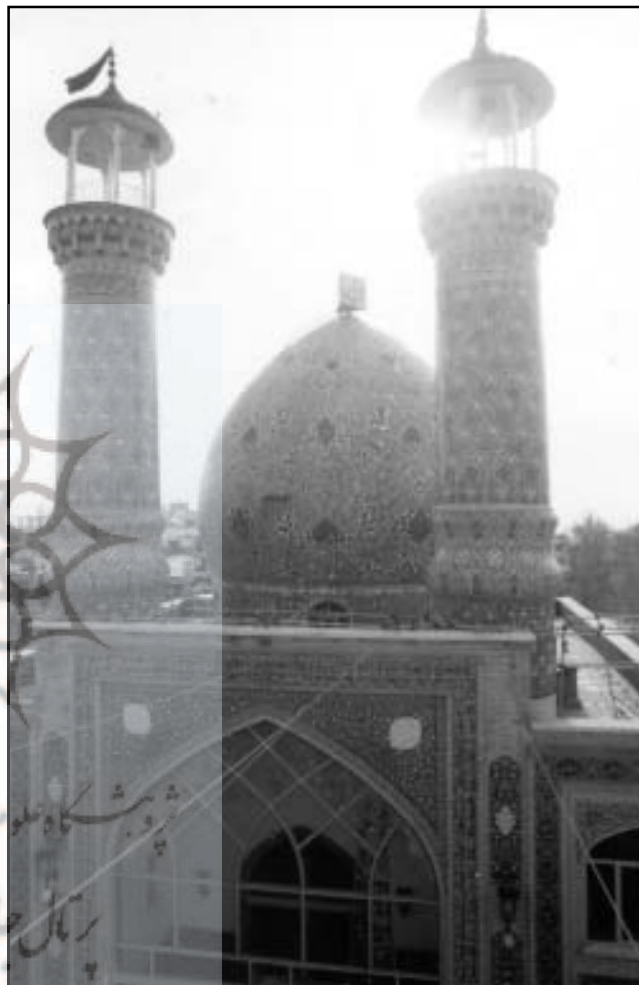
دارالشفای دل‌های مستمند مؤمنان خدا در خطه شمال تهران، مسجد با عظمتی است که همچون نگینی سبز، در قلبها می‌درخشد و چشمها را خیره می‌کند. سادگی، صفا، پاکی و طهارت ظاهری مسجد، به انسان آرامش و سکینه معنوی می‌دهد؛ بویژه اینکه امام مسجد، از مجتهدان فاضل و صاحب نام در اصول و فلسفه، مدرس حوزه های دینی و از نسل روحانیت مبارز در یک قرن اخیر است.

مجاورند. این افراد از لحاظ اعتقادی، مردم پایبند به اصول مذهبی اند، و به انحاء گوناگون با مسجد شفا ارتباط دارند. خیلی از دانش آموزان دختر شاغل به تحصیل در مدرسه دخترانه رو به روی مسجد شفا، اعتقاد دارند که وجود مسجد در روبه روی محل تحصیل آنان، باعث ایجاد آرامش قلبی در آنان شده است و در نهایت در تحصیلاتشان موفق شده اند. البته، این دانش آموزان به علت نامناسب بودن ساعات کلاس در موقع نماز ظهر و عصر، توفیق شرکت در نماز جماعت را ندارند.

وضعیت ساختمان و معماری مسجد

کلنگ احداث مسجد شفا در سال ۱۳۴۰، به دست آیت ا. . . العظمی سید احمد خوانساری، از مراجع تقلید شیعیان، به زمین زده شد. پیش از آن هم در زمان حیات آیت ا. . . العظمی بروجردی، اجازه خرید زمین واحداث مسجد از ایشان دریافت شد. هزینه ساخت مسجد، از سهم مبارک امام تأمین شد. هم اکنون ساختمان مسجد و مستحدثات وابسته به مسجد با مساحت ۹۰۰ متر مربع و با مشخصات زیر، مورد استفاده مردم است. بخش بیشتر کوچه شفا، مشرف به خیابان ولی عصر (عج) را ساختمانهای مسجد فرا گرفته است. ورودی به محوطه مسجد، از حیاطی صد متری وابسته به مسجد می‌گذرد، و این مستحدثات را به بخش شرقی و غربی تقسیم می‌کند.

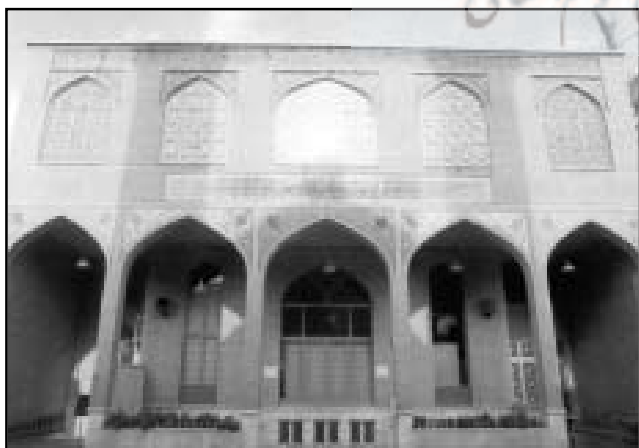

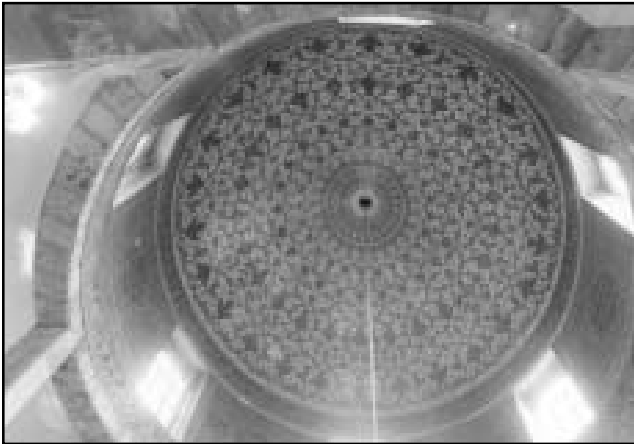
وضعیت جغرافیایی، فرهنگی و اجتماعی مسجد و منطقه

مسجد شفا در خیابان ولی عصر (عج) و میان خیابانهای شهید بهشتی و شهید مطهری، و در ابتدای کوچه ای به همین نام، قرار دارد.

با آنکه خیابان ولی عصر (عج) یکی از طولی ترین و متنوع ترین خیابانهای تهران بزرگ است، متأسفانه کمبود مسجد در حاشیه این خیابان کاملاً به چشم می‌خورد.

مسجد شفا در امتداد کوچه شفا، و در جنب مخابرات و بیمارستان شفا قرار دارند. مردم منطقه از لحاظ معیشتی، از قشر متوسط جامعه و از لحاظ شغلی، بیشتر کسبه محل و خیابانهای

دو گلدسته بلند به ارتفاع ۲۰ متر با تزیینات و کتیبه مزین با آیات الهی و به رنگ فیروزه ای، از دور جلوه می کند. خوشنویسی آیه: «ان الله و ملائکته یصلون علی النبی یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه و سلموا تسلیماً» در هر دو گلدسته به طرز ماهرانه و زیبایی انجام شده است، که شبها در پرتوی نور چراغها این زیبایی دوچندان می شود. از در ورودی سمت شرقی حیاط مسجد، وارد شبستان اصلی می شویم. مساحت این شبستان، ۴۰۰ متر مربع است. خانمها از سمت شرقی و آقایان از سمت غربی آن استفاده می کنند.

شش ستون بلند به ارتفاع ۱۰ متر در شبستان، استحکام فوقانی و گنبد بزرگ مسجد را حفظ می کند. لوسترهای قدیم چشم انداز تزیینات داخلی شبستان را که با آیات سوره هل آتی و همچنین اسماء الهی و ائمه اطهار (ع) تذهیب شده است، جلوه خاصی می بخشد.

با اینکه حدود ۴۰ سال از ساخت مسجد می گذرد، ولی نحوه نگهداری و پاکیزگی محیط شبستان، جذبه بسیار دل انگیزی به مسجد می دهد. یک ایوان به مساحت ۴۰ متر مربع در ورودی سمت حیاط مسجد، برای برگزاری آموزش قرائت قرآن در ماههای رمضان، ختم انعام و همچنین اقامه نماز به هنگام

سخنرانیها در نظر گرفته شده است.

محراب مسجد با ابعاد ۵ در ۵ متر، به طرز هنرمندانه ای کاشیکاری شده است. کتیبه های این محراب شامل آیات، و اسماء و صفات الهی، اثر استاد نجفی زنجانی، در دهه ۴۰ است. بخشهای داخلی گنبد مسجد که بخش فوقانی شبستان را تشکیل می دهد، کاشیکاری بدیعی دارد، که با آیات قرآن مزین شده و در نوع خود کم نظیر است و نیز، ازاره های شبستان با سنگهای شفاف سبز رنگ تزیین شده است.

امام جماعت مسجد شفا

از سال ۱۳۴۰ تاکنون، امامت جماعت مسجد را آیت ا... .

سید رضی شیرازی برعهده دارد. ایشان نوه بنیانگذار نهضت اسلامی در قرن سیزدهم هجری، آیت . . . العظمی سید محمد حسن شیرازی معروف به میرزای شیرازی بزرگ، است. معظم له در سال ۱۳۰۷ در نجف اشرف متولد شد و تا ۳۰ سالگی، در همان مکان شریف به تحصیل مقدمات، سطح و خارج فقه و اصول اشتغال داشت. وی از محضر آیات بزرگی همچون : پدرش، آیت . . . سید محمد حسین شیرازی، و جد مادری اش، آیت . . . شیخ محمد کاظم شیرازی، استفاده برد. اولین اجازه اجتهاد ایشان، از طرف آیت . . . العظمی شیخ محمد حسین کاشف الغطاء صادر شد.

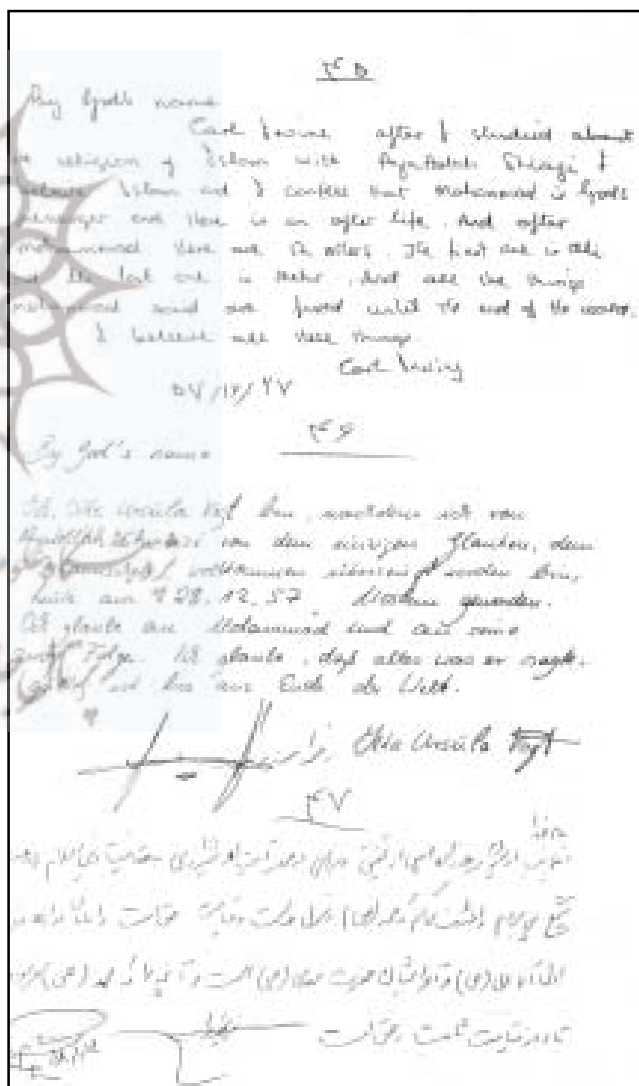
پس از این دوره، ایشان به تهران مهاجرت کرد و به مدت ۷ سال، از محضر آیت . . . شیخ محمد تقی آملی در درس خارج فقه درک فیض کرد. وی دروس فلسفه و عرفان را، از قبیل: شرح منظومه، اشارات، اسفار و شرح فصوص، خدمت آیات عظام: میرزا مهدی الیهی قمشه ای، میرزا ابوالحسن شعرانی، سید ابوالحسن

رفیعی قزوینی، میرزا احمد آشتیانی و فاضل تونی فرا گرفت. ایشان از سال ۱۳۴۴ تاکنون، به تدریس دروس سطوح عالیّه فلسفه، و خارج فقه و اصول در حوزه ها و دانشگاهها اشتغال تام دارند. شرح جامع کتاب منظومه و حاشیه بر اسفار که قسمت امور عامه آن در آستانه چاپ می باشد، نتیجه تلاشهای این سالهاست. در سال ۱۳۸۱، کتاب نقد و طرح اندیشه ها که یکی از تألیفات با ارزش ایشان می باشد، منتشر شد.

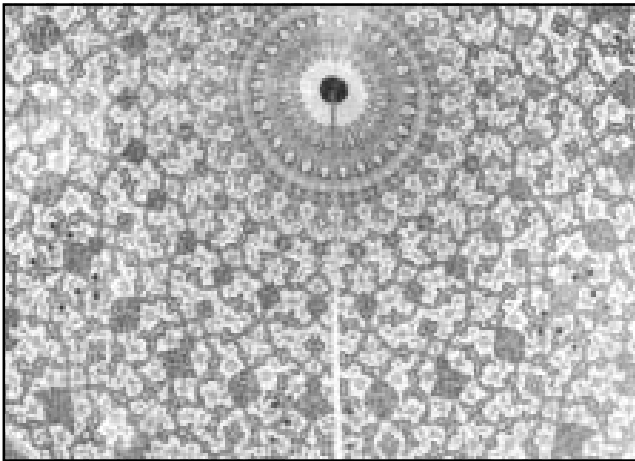
پس از پیروزی انقلاب اسلامی، آیت . . . مهدوی کنی ایشان را به عنوان رئیس کمیته شمال تهران انتخاب کرد که به دلائلی ایشان خودداری کردند. در سال ۱۳۵۸ و به دستور امام، ایشان به همراه شهید بهشتی و شهید مفتح، به عنوان کاندیدای استان تهران در مجلس خبرگان در نظر گرفته شده، و طی اعلامیه ای به مردم معرفی شدند. در همین ایام و به هنگام مراجعت به منزل، در نزدیکی مسجد شفا از سوی گروه فرقان مورد حمله قرار گرفت، که معالجه ایشان بیش از یک سال، در داخل و خارج از کشور طول کشید.

ایشان دو طی این مدت علاوه بر اشتغالات علمی، به اقامه نماز جماعت در مسجد شفا، تفسیر قرآن و تربیت جوانان و مشتاقان علوم اسلامی پرداخته است. همچنین، ایشان در بحث و گفتگو با پیروان ادیان و مذاهب گوناگون اهتمام داشته و از ۳۰ سال پیش تاکنون - بنابراسناد موجود در دفتر یادبود - توانسته است بیش از ۲۵۰ نفر را به دین مبین اسلام هدایت کند.

آیت . . . سید رضی شیرازی درباره نحوه اسلام آوردن این اشخاص، می گوید: «عده ای از مشتاقان شناخت حقایق الهی از طرق مختلف، چه از طریق دانشگاهها و محافل علمی خارج از کشور و چه از طریق آیات عظام و حوزه ها، پیگیری راهیابی به وادی خداشناسی اند. با این اشخاص با برنامه ریزی قبلی، از یک تا سه ساعت گفتگو و مباحثه می شود، و به سؤال هایشان با دلیل و برهان پاسخ داده می شود. آنان نیز به حکم عقل و خرد خود،

نمونه ای از یادداشت‌های کسانی که به دین مبین اسلام راه یافته اند

امام مسجد نیستند. همچنین، امام جماعت باید در میان مردم و همراه آنان باشد. علاوه بر حضور در مسجد و محافل، درخانه امام جماعت لازم است بر روی مردم باز باشد. امام جماعت حتماً باید پس از پایان نماز، حدود یک ساعت در میان مردم بماند و مسائل آنها را رسیدگی کند. همچنین، بهتر است هفته ای دو یا سه شب، برنامه های متنوع دینی و مذهبی داشته باشد. همه اینها ارتباط امام جماعت با مردم را تقویت می کند.

آیت ا. . . شیرازی درباره ویژگیهای یک مسجد خوب، اظهار می دارد: «محیط مسجد باید قابل توجه باشد. بعضی از ویژگیها، در جذب مردم و احساس آرامش بسیار مؤثر است؛ از جمله داشتن اخلاق حسنه و خوش رفتاری امام جماعت و خادم مسجد، و نظافت عمومی و زیبایی مسجد. اگر امام مسجد خوش اخلاق باشد، در مسیر دینی صحبتهای مطبوع و قابل پسند به مردم ارائه کند، آنچه را که می گوید به وجه احسن خود عمل کند، بیشتر مراقب رفتار خودش و در صدد برطرف کردن عیبها و نقایص باشد، مردم جذب مسجد می شوند».

هیئت امنای مسجد شفا
این مسجد برای گردش صحیح کار، هیئت امنایی زیر نظر

به دین اسلام مشرف می شوند». به اعتقاد امام جماعت مسجد شفا: «بیشتر کارها و فعالیتهای روحانیت، باید در راه ساختن مادی و معنوی مردم باشد. در این باره باید زندگی و دنیای خوب را به مردم معرفی کرد. نهضت تنباکو علیه استعمار به رهبری مرحوم میرزای شیرازی، انقلاب اسلامی به رهبری حضرت امام (ره)، نمونه هایی از مجاهدتهای روحانیت برای تأمین روح و جسم مردم است».

آیت الله سید رضی شیرازی معتقد است که روحانیان لازم است از علوم جدید آگاه باشند. وی تأکید می کند: «قبل از اینکه دانشگاهها در ایران تأسیس شود، حوزه ها و روحانیان با اکثر علوم روز آشنا بودند. مثلاً استاد آیت ا. . . سید ابوالحسن رفیعی قزوینی، با اکثر علوم آشنایی داشت. استاد دیگر من، میرزا ابوالحسن شعرانی از علموی همچون: اسطرلاب، هیئت، نجوم، فلسفه، طب، فقه، اصول، و ادبیات: فارسی، عربی، عبری و فرانسه آشنایی داشت. استاد دیگرم، علامه میرزا مهدی الی قمشه ای، به فقه، اصول، ادبیات فارسی و فلسفه آشنا بود. هم اکنون نیز روحانیان بسیاری هم در حوزه و هم دانشگاه حضور دارند، و برخی از آنان تا دکترا درس دانشگاهی خوانده اند. به نظر من، علوم حوزوی و دانش روز، برای ایفای وظایف روحانیان لازم و مهم است».

ایشان درباره ویژگیهای یک امام جماعت موفق، معتقد است: «امام جماعت باید کاملاً در اختیار مسجد باشد؛ یعنی چند شغله نباشد. لازم است امام جماعت فقط به فکر انجام دادن شئون مسجد باشد، و به نیازهای مسجد و مردم اهمیت بدهد. اگر امام جماعت چند شغله باشد، باید نایب برای مسجد بفرستد. امام غیر راتب نمی تواند همه وظایف امام جماعت را ادامه دهد. به من شغلای زیادی، از جمله ریاست دانشکده و استادی دانشگاه پیشنهاد شد. ولی دیدم این مشاغل، در راستای انجام دادن وظایف

امام جماعت مسجد تشکیل داده است، که بر امور مسجد، مراسمها و مراجعان رسیدگی می کند. دفتر مسجد غیر از روزهای جمعه، هر روزه از ساعت ۹ صبح تا یک بعد از ظهر، و عصرها از ساعت ۴ تا یک ساعت پس از نماز مغرب و عشا باز است. آقای محمد همام پور، مسئول دفتر مسجد و از اعضای هیئت امناء، که به مسائل مسجد از جمله: نظافت، خدمات به مراجعان، و نظارت بر فعالیت بخشهای جنبی مسجد را به عهده دارد، می گوید: «این توفیق را خدا نصیب من کرد، که پس از بازنشستگی در اداره محل کار قبلی، بتوانم قدمی در راه احیای دین او بردارم و برای عمران مسجد، خدمتی انجام دهم».

اقامه نماز جماعت در مسجد شفا

اقامه نماز جماعت در اولین لحظات پس از اذان ظهر و عصر، و مغرب و عشا برگزار می شود. صفوف نماز جماعت در شبها، فشرده تر است. حضور جوانان محل به هنگام اقامه نماز مغرب و عشا جلوه خاصی دارد. هر روز و شب پس از برگزاری نماز، عده ای به نوبت با آیت ا... سید رضی شیرازی دیدار می کنند. در این دیدارها، معمولاً نیازهای اعتقادی و مسائل زندگی با ایشان در میان گذاشته می شود. معظم له نیز با حوصله و متانت، به آنان پاسخ می گوید. این دیدارها، هر بار یک ساعت و نیم طول می کشد.

آقای مهران رجبی، یکی از جوانان حاضر در مسجد و دانشجوی مهندسی نساجی، درباره اقامه نماز در این مسجد می گوید: «من از خیابان شهید مطهری به این مسجد می آیم. نماز در این مسجد، برایم دلپذیر تر است تا مسجد محل خودم؛ زیرا این مسجد خیلی از جوانب لازم برای رسیدن به قرب الهی را همچون: پاکیزگی و نظافت رعایت می کند».

آقای محمد ابراهیم رضوانی، یکی دیگر از نماز گزاران، می گوید: «من مسافرم و بر حسب اتفاق آمده ام. ولی وجود پیشنهاد با اخلاص و نظم و انضباط در مسجد، برایم جالب است».

از خانمی که با عجله از کنار مسجد می گذرد و در کوچه مجاور مسجد ساکن است، درباره اهمیت و ارزش مسجد

می گوید: «مسجد برای من ارزش دارد. اصلاً وجود مسجد برای مسلمانان، مایه آرامش است؛ زیرا آنجا جایگاهی است که مردم مظهر خدا را در آن می بینند».

آقای که در همسایگی مسجد زندگی می کند، درباره انس با مسجد می گوید: «گاهی به مسجد می آیم. ولی معمولاً جمعه برای شرکت در نماز جماعت به مسجد می آیم؛ زیرا فراغت بیشتری دارم».

فعالتهای مسجد در دوران پیروزی انقلاب اسلامی

در دوران پیروزی انقلاب اسلامی و قبل از آن، این مسجد در روشنگری مردم مبارز با دستگاه حاکمه شاه فعال بود. با شروع خیزش همگانی مردم در سال ۵۷، این مسجد محل پربایی سخنرانی آیت ا... سید رضی شیرازی علیه رژیم شاه بود. مردم محل و محلات دیگر تهران، شبها در این مسجد تجمع می کردند. همین امر باعث شد که چندین بار ساواک و نیروهای امنیتی شاه در امور مسجد دخالت کنند، و حتی امام جماعت مسجد را دستگیر و زندانی کردند. اما با فشار و درخواست مسجدیان و مردم، ساواک نتوانست کاری بکند و ایشان آزاد شد.

فعالیت‌های جنبی مسجد شفا

مجموعه مسجد شفا دارای دو بخش عمده است: یکی، ساختمان مسجد و شبستان، که در سمت شرقی این مجموعه قرار دارد.

دیگری، ساختمان دو طبقه بخش خدمات جنبی، که در سمت غربی مسجد قرار دارد. حیاط دلگشای مسجد، این دو بخش را از هم جدا می‌کند.

در طبقه همکف، تالار سخنرانی با مساحت ۴۰۰ متر مربع ساخته شده است. دو بخش: آقایان و خواهران، مجموعاً ۴۰۰ نفر ظرفیت دارد. معمولاً در این تالار سخنرانیها، مجلس ختم و ترحیم، مراسمهای اعیاد برگزار می‌شود. یک سن مشرف به جمعیت برای مراسمها در نظر گرفته شده است، که جایگاه سخنران در آن قرار دارد.

در طبقه فوقانی، کتابخانه قرار دارد که به دلیل وجود حدود ۶ هزار جلد کتاب و کمبود جا، استفاده ای از آن نمی‌شود. همچنین، در بخشی از این طبقه، فعالیت‌های بسیج انجام می‌شود. در طبقه زیر زمین، سرویسهای بهداشتی ویژه بانوان و آقایان وجود دارد. بخشی از آن، انبار و موتورخانه است. این بخشها، زیر نظر مدیر دفتر اداره می‌شوند.

برنامه های دیگر مسجد شفا

مسجد شفا به مناسبت‌های مختلف سال، برنامه هایی متغیر و ثابت دارد. روزهای شنبه و سه شنبه در محل سالن خواهران، کلاس آموزش قرآن ویژه بانوان دایر است. همچنین، جلسات تفسیر قرآن از سوی خانم شریعتمداری برگزار می‌شود. در ماههای: رمضان، محرم و صفر، برنامه های سخنرانی در ظهر و شب بعد از نماز، برگزار می‌گردد. در سالروز میلاد ائمه اطهار(ع) و ایام شهادت این بزرگواران، برنامه های خاص، همچون سخنرانی امام جماعت مسجد و وعاظ تهران برقرار است.

فعالیت مسجد در دوران دفاع مقدس

مسجد در دوران دفاع مقدس و با تشویق امام جماعت، محل جمع آوری هدایا و کمکها بود. پس از اعلام نیازهای جبهه و جنگ، متمکنان و کسبه به مسجد دعوت می‌شدند، و ضرورت کمک به جبهه ها به آنان یادآوری می‌شد. این کمکها شامل: مواد غذایی، دارو و پوشاک بود که به صورت کاروان اهدایی، راهی جبهه ها می‌گردید. بازدید گروهی از جبهه، در ایام مختلف انجام می‌گرفت. در همین راستا و برای رفع نیاز مردم، بسیج اقتصادی محل نیز در مسجد دایر شد و هر روزه به مردم خدماتی عرضه می‌کرد.

فعالیت‌های بسیج

از ابتدای دستور حضرت امام(ره) مبنی بر تشکیل بسیج، این مسجد نیز در این موضوع پیشگام بود و به ندای حضرت امام خمینی(ره) لبیک گفت. جوانان محل به طور خودجوش در مسجد حاضر می‌شدند و با سازماندهی در برهه خاص و حساس انقلاب اسلامی، با تشکیل واحدهای ایست و بازرسی در محلات مجاور و خیابانهای شمال، و همچنین اعزام گروههای رزمی به جبهه ها، انقلاب را پاس داشتند. مردم ایثارگر و فداکار محل، شهدای گرانقدری را تقدیم اسلام کردند، وعده ای نیز به افتخار جانبازی نایل شدند.

هم اکنون بسیج مسجد دایر است و در ایام خاص بویژه در اوقات فراغت دانش آموزان، برنامه های اردویی و آموزشی دارد.

